Juryrapport Gerard Westhoff talendidaktiekprijs 2011[1]

Sinds 2009 wordt door Levende Talen samen met het Expertisecentrum mvt de Gerard Westhoff talendidaktiekprijs georganiseerd. Deze prijs wordt jaarlijks uitgereikt aan de beste scriptie op het gebied van vreemdetalendidactiek (in brede zin, inclusief de didactiek van literatuur en cultuur), geschreven door studenten aan Nederlandse lerarenopleidingen. Onder scriptie wordt verstaan een eindproduct (zoals een meesterproef, onderzoek, specialisatie) dat in het kader van een studie aan een lerarenopleiding bij een Nederlandse hogeschool of universiteit is ontwikkeld. Er zijn twee categorieën: scripties geschreven aan een eerstegraads of een tweedegraads lerarenopleiding. De prijs wordt om het jaar toegekend aan één van deze categorieën.

Studenten van de tweedegraads lerarenopleidingen aan hogescholen waren dit jaar aan de beurt. De jury bestond uit Hannie Lucassen (docente Engels, Fontys Lerarenopleidingen Sittard), Elisabeth Lehrner- te Lindert (docente Duits, Christelijke Hogeschool Windesheim) en Chantal Weststrate (vakdidactica Frans, ILO, Universiteit van Amsterdam en docent Frans in Zeist). De jury heeft zes inzendingen ontvangen, afkomstig uit vijf verschillende hogescholen. Opvallend was dat alle inzendingen een vrouwelijke auteur hadden, en dat de auteurs allemaal aan lerarenopleidingen Frans hebben gestudeerd. De jury weet dat ook goede scripties door studenten van andere talen worden geschreven en nodigt daarom alle mvt-lerarenopleiders van andere talen uit hun beste studenten te nomineren voor de volgende edities van de prijs. Uit deze zes inzendingen, die allemaal van goede kwaliteit waren, heeft de jury twee afstudeeronderzoeken geselecteerd voor de prijs. Deze zijn geschreven door Annelies Haijma (Hogeschool van Amsterdam) en Merlijn van Gisbergen (Fontys Lerarenopleidingen Tilburg).

Ik zal kort iets toelichten over beide afstudeeronderzoeken, die thematisch elkaar mooi aanvullen.

Merlijn deed haar onderzoek op een school in Bladel met leerlingen van de brugklas havo-vwo. De titel van haar werk is *'Je n'ose pas' – Spreekangst bij Frans.* Ze wilde zelf graag les geven volgens het principe doeltaal = voertaal, maar ze had het vermoeden dat spreekangst een barrière voor de leerlingen vormde om Frans te spreken. Daarom besloot ze om zich te verdiepen in de literatuur over spreekangst en een interventie te ontwerpen voor leerlingen met spreekangst. Om leerlingen met spreekangst te identificeren en om de veranderingen in spreekangst te meten heeft ze een gevalideerde, bestaande vragenlijst gebruikt. Merlijn heeft een onderzoeksgroep met vier leerlingen samengesteld en een controlegroep. De interventie bestond uit een lessenserie van elf lessen en duurde zes weken, de leerlingen kregen twee tot drie keer per week extra les. Een deel van de lessen was gericht op het verwerven van inzicht in tweede taalverwerving en in de mechanismen van spreekangst. In andere lessen gingen de leerlingen in spelvorm en in tweetallen aan de slag met gespreksvaardigheid Frans. Uit de literatuur blijkt namelijk dat spreekangst vermindert als leerlingen meer weten over hoe men vreemde talen leert, en als ze via taalspelletjes in kleine groepen of in tweetallen gespreksvaardigheid oefenen. Uit de kwalitatieve gegevens blijkt dat de interventies afname van spreekangst tot gevolg hebben gehad. De leerlingen geven tijdens de diepte-interviews aan dat zij minder spreekangst tijdens de reguliere Franse les ervaren. Uit de kwantitatieve gegevens blijkt een aanzienlijke afname van spreekangst bij één van de vier leerlingen. Merlijn merkt tenslotte op dat dit maar een klein experiment was: nader onderzoek is nodig om de resultaten te kunnen generaliseren.

---

[1] Tekst uitgesproken ter gelegenheid van de prijsuitreiking, op de Landelijke Studiedag van Levende Talen, 4 november 2011.

De titel van het werk van Annelies is *"Duiken in een taalbad"- Onderzoek naar het gebruik van de doeltaal als voertaal op het Regius College.* Ze heeft haar onderzoek verricht onder mvt-docenten (Engels, Duits, Frans en Spaans) en leerlingen op haar stageschool in Schagen. Tijdens de stages had ze gemerkt dat mvt-docenten maar in beperkte mate volgens het doeltaal-voertaalprincipe werkten. Ze heeft het gebruik van het doeltaal-voertaalprincipe op haar school onderzocht via lesobservaties, een leerlingenenquête en een docentenenquête. De resultaten van deze onderzoeksinstrumenten zijn geanalyseerd en gekoppeld aan de theorie en hebben geleid tot aanbevelingen. Uit het onderzoek is gebleken dat het doeltaalgebruik van de meeste docenten beperkt blijft tot enkele domeinen (complimenten, opening / afsluiting van de les, organisatorische mededelingen). Taaldocenten voorzien leerlingen in beperkte mate van taalaanbod in de doeltaal (input). De respons (output) van de leerlingen in de doeltaal is eveneens beperkt gebleken. Het beperkte doeltaalgebruik van leerlingen hangt samen met de angst om fouten te maken en het ontbreken van 'spreekdwang'. Voor het vergroten van het doeltaalgebruik heeft Annelies enkele aanbevelingen gedaan. De docenten moeten de leerlingen voorzien van een goed afgestemd (geleidelijk uitgebreid) taalaanbod, waarna de leerlingen gestimuleerd moeten worden tot eigen formuleringen in de doeltaal. Docenten moeten aanmoedigen en niet bestraffen: het maken van fouten is immers een onderdeel van het leerproces.

Dan nu het oordeel van de jury over het werk van Merlijn en Annelies.

De jury prijst in beide scripties de logische opbouw en de koppeling tussen de literatuur en de praktijk. Ook zijn beide afstudeeronderzoeken helder geschreven en plezierig te lezen. De onderzoeksresultaten in de scriptie van Annelies zijn bijzonder helder en mooi gepresenteerd. De conclusies zijn genuanceerd en kritisch en worden gekoppeld aan eerder verricht onderzoek. Waardevol vindt de jury ook dat de onderzoeksopzet van Merlijn en Annelies en veel instrumenten die ze hebben gebruikt of ontworpen ook door studenten van andere talen kunnen worden toegepast. Replicering van deze onderzoeken zou volgens de jury bijdragen aan betere kennis over spreekangst en gebruik van het doeltaal-voertaalprincipe.

Er zijn ook enkele aanbevelingen aan de auteurs van deze scripties. Merlijn had beter haar eerste vragenlijst kunnen ontwerpen nadat ze zich in de literatuur had verdiept; de jury waardeert overigens dat ze zelf dit punt in haar conclusies als zwak punt vermeldt. In de scriptie van Annelies heeft de jury soms generalisaties aangetroffen die niet door de theorie worden ondersteund, en de samenvattingen van literatuur waren soms niet direct relevant voor het onderwerp.

De jury heeft op grond van de onderzoeksopzet (effectstudie) en het originele onderwerp (spreekangst) de scriptie van Merlijn Gisbergen met een eervolle vermelding beloond. Zeer waardevol vindt de jury ook dat Merlijn, studente Frans, uitgebreid gebruik heeft gemaakt van internationale, Engelstalige literatuur.

De jury heeft de scriptie van Annelies Haijma beloond met de eerste prijs. De jury is onder de indruk van de hoeveelheid gegevens die ze verzameld heeft, van de instrumenten (lesobservatieformulieren, vragenlijsten) die ze ontworpen heeft en de manier waarop ze alle resultaten heeft geanalyseerd. De jury vindt het ook belangrijk dat ze veel leerlingen (131) heeft onderzocht. Haar helder geschreven onderzoek is een bijdrage aan een beter begrip van hoe doeltaal-voertaal op school nu toegepast wordt, en haar aanbevelingen zijn relevant voor alle talensecties. De jury wil graag afsluiten met een citaat uit de conclusies van Annelies, met een verwijzing naar het "taalbad" van haar titel:

> De leerlingen springen niet snel in een leeg bad (lees: uit zichzelf de vreemde taal gebruiken). Ze moeten gestimuleerd worden de vreemde taal te hanteren. Dus MVT-docenten, zorg voor een goed gevuld taalbad! Geef de leerlingen zo vaak als kan de mogelijkheid een duik te nemen. Aarzel vooral niet ze zo nu en dan „kopje onder" te duwen! Maar laat ze niet „verzuipen"!